

vjekom, nego „plavom bestijom“. Znanje i umijeće udružiše se s pohotom, koja poživinja, s ohološću, koja čovjeka učini davlom. Carstvo smrti, koje čeka druga smrt.

Da je svijet htio živjeti od Krista, kako bi sretan bio! Zemlja bi postala raj. Život bi i radost cvali ondje, gdje sada susrećeš ruševine i smrt.

Nakon svjetskoga rata opet stoji svijet na ras-kršću. Ima da bira: ili uz Krista i gore u život ili još dalje od Krista i dalje u smrt. Kamo će, na koju li stranu? Čini se da — u smrt, na koju toliko naginje.

I pojedincu je birati: ili Krist i život ili antikrist i smrt. A dobar je izbor težak! Svijet voli smrt, a primjer privlači. Izbor je sudbonosan: odlučuje za cijelu vječnost! Sudbonosan je napose za one, koji jesu ili će biti vođe drugima u život ili u — smrt.

Ovaj će ti časopis, kršćanine, pomagati da život odabereš, u njemu se održiš i njega njeguješ. Prijatelj ti je! Prigrli ga. Hoćeš li da, procvate život u dušama onih, koji su ti srcu dragi? Preporučim ga. A tebi bio plaća velika onaj, koji je „put, istina i život.“

Emil Springer D. I.

•••○•••

Lektira.

Bourgetovi romani.

Što počinjem upravo s ovim piscem lakšega kova razlog je u tom, što je njegovih djela razmjerno možda najviše kod nas prevedeno, a s tim svakako valja računati, kad se govori za šire krugove inteligencije. Ja bih, dakako, najvolio početi s najgenijalnijim pjesnicima katoličkim svih vremena, s Dantom (*Legger Dante è un dovere*), s Verlaineom, s Calderonom ili s još kojim od onih najvećih, ali budući da nema pravoga užitka u ovim djelima bez čitanja originala,

to ne mogu kod svakoga pretpostavljati poznavanje izvornoga jezika. Osim Danta i nije nijedan od ovih pjesnika kod nas preveden, a i o prevodima Danta trebalo bi jednom povesti stručnjački razgovor.

Bourgetu pretpostavljam Huysmansa, ma da je ovaj naturalista, a onaj umjereni realista — a možda i baš zato, jer samo ekstremi mogu da dadu uistinu genijalna djela. Huysmaus je, bez obzira na književni smjer, veći umjetnik, gorljiviji katolik i upravo strastven, ljubitelj ljepote, koju traži posvuda u slavi Božijoj: *Dilexi decorem domus tuae* — Ljubljah ljepotu Doma tvoga. . . . Bourget je posmatrač, analizator, suptilan psiholog ili upravo psihološki kazuista, i njegovi zapleti, koji se osnivaju na psihološkim problemima, navlaš traženim, izlaze i prečesto suviše nategnuti i izvještačeni. Uvijek u njega mora da bude jedna generalna ideja, jedan psihološki problem, i zadaća njegova romana i nije ništa drugo, nego da ti ideju plasira u u moderno (najmodernije) društvo, i da je osvjetli sa svih mogućih strana, da potraži sva rješenja, da je upravo iscrpe. Ne smijemo zaboraviti, da je Bourget, pored svojih romana, napisao i nekoliko ozbiljnih poučnih psiholoških studija.

Druga karakteristika Bourgeta, da su njegova djela veoma nejednake vrijednosti. Tehničke su osobine po prilici jednake: on je vješt opisivač, tako ponešto suviše opširan, te umara, i u karekteristikama lica prilično jak. Najgori su mu raspleti, možda za to, jer je ideja suviše nategnuta. Ali uza sve to mogu se njegova djela razdijeliti u dva reda: u jednu superiorniju i jednu inferiorniju seriju. Nažalost, naši su prevodi većinom iz ove posljednje: Dvije sestre, Druga ljubav (obje u Zabavnoj Bibl.). Rastavljena žena (upravo Rastava — u Kelovićevoj svjetskoj knjižnici), Lazarina (Zab. Bibl.), Smisao smrti (u knjižnici „Novosti“) — da navedem samo najobičnije i najprilaznije. Čudit ćete se, da ovamo padaju i tri posljednja djela, poznata kao katolička. No predmet ne čini djelo odličnim. „Rastava“ je suviše doktrinarna i

trpi upravo natom, što se pisac ne zadovoljava, da prikaže nesreću samo u jednom rastavljenom braku, nego postavlja odmah dva (roditelji i djeca) i tim stvar suviše izvještačeno komplikuje; ipak je temeljna teza aktuelna i tako svestrano juristički iscrpljena, zakon o rastavi je tako dotjeran do apsurdna, da vrijedi poradi toga pročitati djelo, osobito izvjesne stranice. „Lazarina“ i „Smisao smrti“ (Le Sens de la Mort) slabija su djela poradi toga, što su odviše sitne za tolike probleme, te se čini, kao da se autor s njima igra: ova djela spadaju u ratnu literaturu! upravo oba obraduju smisao smrti na bojištu. Valjana katolikinja i čestita djevojka Lazarina zaljubila se u kapetana Graffeteaua i snjim se u pola zaručila, kadli se pokazuje, da je Graffeteau rastavljen muž, koji se nije osudio da to prizna, da ne naruši ovu lijepu i nevinu ljubav. Tim, što je Graffeteau, ubivši u jednom sukobu svoju pokvarenu ženu, upravo uklonio zapreku, natovario je na se tešku krivnju, i Lazarina ga teška srca šalje da je okaje na bojištu, gdje je i pogiba. U drugom je romanu ljubavni zaplét između žene, kojoj muž neminovno umire, i mladoga časnika, koji ju negda ljubio, a sada se za nju žrtvuje, da je spasi od bezvjerske obveze, koju muž od nje traži, te umire. Pogreška obaju djela je u tome, što je Bourget vjeri odane karaktere shvatio suviše površno, te n. pr. pokvarena Tereza Alidière izlazi mnogo bolje, življe, uvjerljivije ocrtana, sa mnogo više bogatstva — i ako zla — u duši, nego Lazarina, koju u najdubljim časovima — u molitvi ne umije autor da analizira (koliko, koliko je nad tim molitva Pereyjeva u Bensonovu Gospodarstvu svijeta!). I tako se žrtva ipak iskazuje više kao neko ljubavno pregaranje s fatalističkim prizvukom, nego kao najdublja odluka vjerničke duše. U smislu smrti je napose nedostatak u tom, što pisac hoće da se dotakne kršćanske mistike, i nabacujući neke istrigane misli, pokazuje samo, da i sam nije na osobito čvrstim nogama u tom predmetu (mnogo je bolji od njega

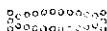
Herman Bahr u romanu „Himmelfahrt“). Franceska kritika piše, da posljednje ratno djelo Bourgetovo, *Le Justicier*, daleko nadmašuje oba ova prva i spada uopće među najbolja djela njegova, ali do nas žalost još nije doprlo.

Najzamašnija djela Bourgetova, *Standart-works*, neobično teška predmetom i upravo dokumentarna za svoje vrijeme, *Le Disciple* i *Le Démon de Midi*, čekaju u nas prevađača. *Le Disciple* je porazan, ali veoma točan prikaz franceske mlade generacije iza vojne 1870./71. i temeljita osuda materijalističke filozofije s laganim ali dubokim prizvukom krćanstva tek na kraju; a *Démon de Midi*, djelo koje je izišlo upravo 1914. pred rat, prikazuje upravo neumornom iscrpljivošću katolički pokret u Franceskoj, tipove, slojeve, organizacije, interese, dapače i političke akcije. Živi katolički pokret kontrastira s mrtvorodenom sektom modernizma. Žarku i gorljivu vjeru mladića konfrontira s istinskim uvjerenjem staroga borca, u kojemu se životna praksa stala da koleba uslijed nesretna zapleta. Ovo su možda najsajnije stranice djela. I one, kada otac, pišući brošuru protiv modernizma, zaboravlja sve i misli samo na spas svoga sina.

Poradi ovih velikih problema i poradi duboke ozbiljnosti, kojom se Bourget laća najzanimljivijih općih događaja našega vremena, njegovi romani zavrijede, da se čitaju, i da se o njima razmišlja. Mi svakako razmišljamo. Jer onaj slavni naslov „katoličkoga romansijera“, koji općenito dadoše Bourgetu, zaslužio je on uistinu tek u pola: od *Disciplea* amo, s manje ili više krznanja, njegovi romani iznose sve pozitivnije kršćansko nazivanje na svijet, bave se sve ozbiljnije „katoličkim temama“, položajem i značenjem vjere u današnjem društvu. Od lagodnog skepticizma, s kojim je Bourget započeo do odrešitog ispovijedanja vjere u novijim romanima, svakako je težak i dug put. Bez dvojbe mnogo nauči, ko ga razmatra. Ali je taj put

možda i pretežak za čovjeka svjetskog kao što je Bourget, i on mnogo puta ostaje tek na površini, ne filozofijske ideje, nego života. Biti vjesnikom aktualnih deviza borbenoga programa još nije ono glavno. Svakako će današnji revni katolici živjeti i osjećati dublje, tražiti i spoznavati jače, određenije, intenzivnije, ulogu natprirodnih pojava i sredstava milosti, no što se to opaža kod glavnih lica u Bourgetovim romanima.

Ljubomir Maraković.

PABIRCI.

Sveučilište berlinsko proti ukinuću vjerske obuke.

Sto i četrnaest (114) profesora berlinskog sveučilišta objelodanilo je u Deutsche Allgemeine Zeitungu ovu izjavu u prilog vjerskoj obuci:

„Našemu školstvu prijeti sudbonosna rana, koja zadire u sam njezin korijen. Jezgra njemačkog odgoja mladeži — pouka u kršćanskoj vjeri — imala bi se ukinuti. Pouka u kršćanskoj vjeri bila je središte čudorednoga odgoja u školama. Ukinuti vjersku obuku znači rušiti povijest našeg školstva. Od doba Karla Velikoga pa do danas bio je kršćanski odgoj ishodište i središte svakog odgojnog rada. Nema u doba toga tisućljetnog razvoja nijednog epohalnijeg odgojnog pokreta, nijednog velikog pedagoga, koji ne bi naglasio, da je vjerski odgoj duha nenaknadivi temelj svakog odgojnog kulturnog nastojanja. S vjerom stoji i pada njemački narod. Zato potpisani profesori drže svojom svetom dužnošću, da protestuju protiv toga, da bi se vjerska obuka, ugaoni kamen našeg odgoja, izlučila iz nastayne osnove ili snizila na puki neobligatni predmet. Što je u toj obuci zastarjelo, to neka se ukloni, dok sama vjerska obuka treba da ostane